

מידה והערכה של איכות חיים בישראל

ממצאים מרכזיים



מדידה והערכה של איכות חיים בישראל

ממצאים מרכזיים

דו"ח "מדידה והערכה של איכות חיים בישראל" מבקש להשלים את המדדים שפיתחה ממשלת ישראל במסגרת תהליך מדידת "איכות חיים, קיימות וחוסן לאומי". לדו"ח שלוש מטרות מרכזיות: ליידע את הציבור ומקבלי ההחלטות באשר למתודולוגיה שצריך לקחת בחשבון כאשר מודדים איכות חיים, לסייע לממשלת ישראל ליצור מדדים משלה שרלוונטיים למדינה, ולאפשר לבצע השוואות בין לאומיות בין המדינות שחברות ב-OECD. ב-11 הממדים שנכללו במסגרת הערכת איכות החיים של ה-OECD. יישום מסגרת ההערכה בישראל מאפשר לארגון לבחון את רמת איכות החיים במדינה, כמה שוויוני הפיזור שלה באוכלוסייה והאם היא יציבה לאורך זמן. כמו כן, הוא מאפשר לגבש המלצות על דרכים בהן מדדי איכות חיים יכולים להשפיע על עיצוב מדיניות, ולזהות פערי מידע מרכזיים במדידת איכות החיים בישראל.

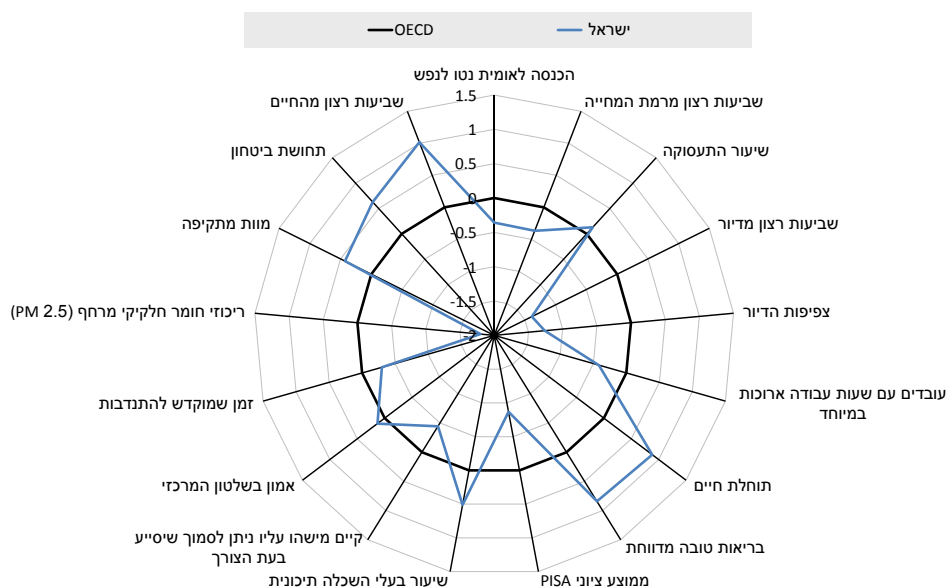
קיים דמיון רב בין מסגרות הערכת איכות החיים של ישראל ושל ה-OECD



ישראל היא בין המובילות ברמת איכות החיים במספר מדדים, אך באחרים היא נמצאת יחסית מאחור.

בעוד ישנם מדדים בהם ישראל היא בין המובילות ב-OECD, במיוחד רמת שביעות הרצון מהחיים במדינה, מצב בריאותי ורכישת השכלה – ישנם תחומים אחרים בהם הביצועים שלה הם בין הגרועים במדינות החברות בארגון. כך באשר לרמות ההכנסה, הדיור ואיכות האוויר (ראו תרשים מספר 1). ישנם תחומים בהם התמונה מורכבת. כך לדוגמה בתחום החינוך – מצד אחד שיעורים גבוהים של השגת תארים מתקדמים, ומצד שני התוצאות הנמוכות ששיגים תלמידים בתחום הלמידה, כפי שבאות לידי ביטוי בצינוי מבחני ה-PISA (ראו תרשים 2).

תרשים 1 רמת איכות החיים בישראל ביחס לממוצע של ה-OECD
תוצאות במדדים נבחרים, 2014 או שנה אחרונה

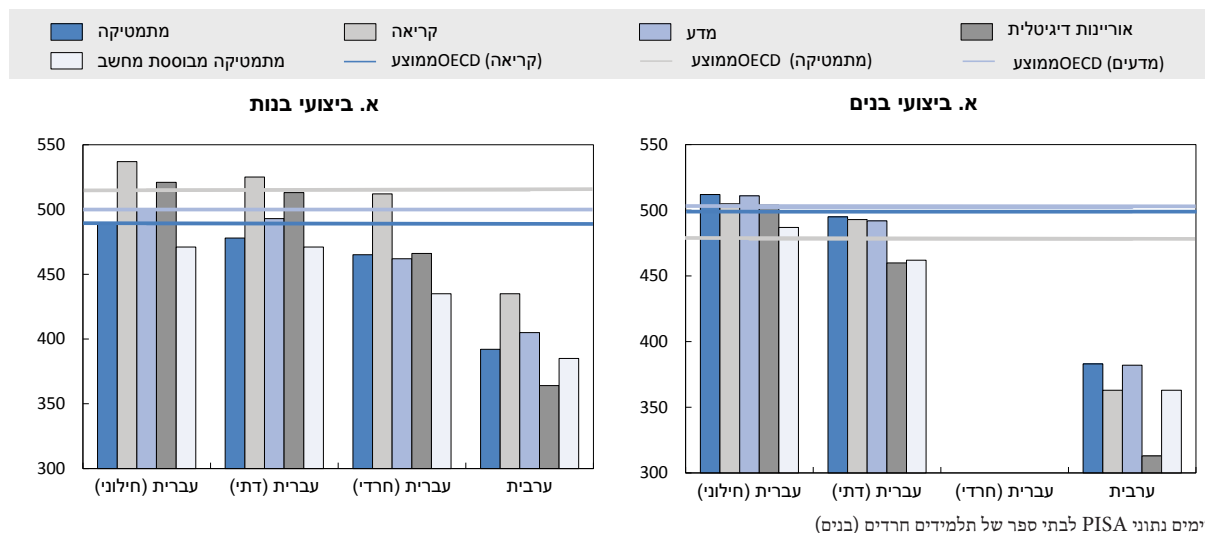


הערה: מדדי איכות החיים של ישראל מובאים כאן כססיות תקן ביחס לממוצע התוצאות ב-OECD. כלל המדדים עברו נורמליזציה כך שציונים גבוהים יותר משמעם תוצאה טובה יותר במדד. הקו המעגלי מציין את ממוצע ה-OECD, בעוד הקו הכחול מציין את הביצועים של ישראל. כאשר הקו הכחול נמצא מחוץ למעגל השחור - ביצועי ישראל טובים יותר מממוצע ה-OECD.

מקור: סקר עולמי של גאלופ, מאגרי המידע של ה-OECD על שוק התעסוקה, על בריאות, על תוצאות מבחני PISA ועל איכות חיים אזורית.

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933293226>

תרשים 2 איכות הלמידה של תלמידי ישראל לפי מקצוע ומגדר (PISA 2012)



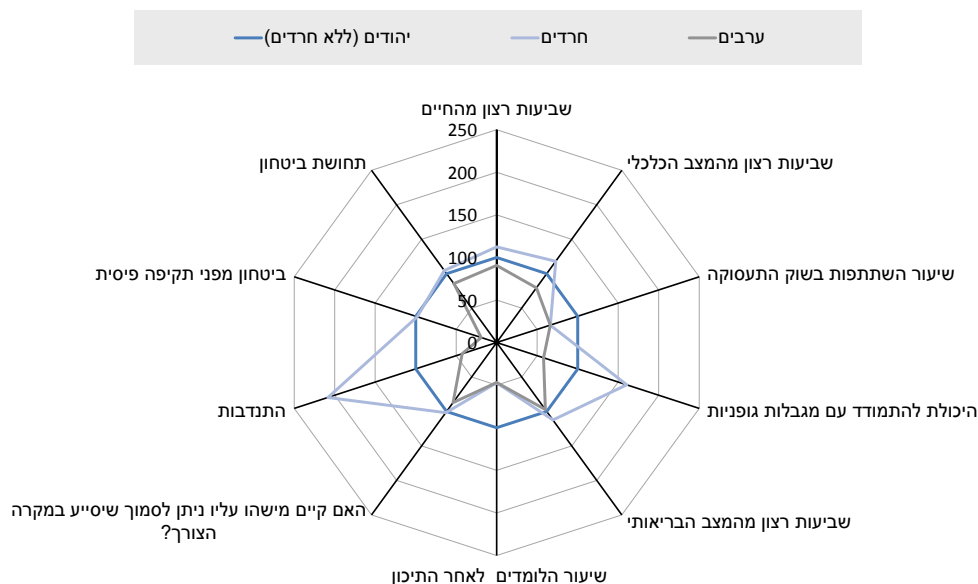
הערה: לא קיימים נתוני PISA לבתי ספר של תלמידים חרדים (בנים)

מקור: הרשות הלאומית למדידה והערכה

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933293496>

על מנת להעריך את איכות החיים במדינה צריך לקחת בחשבון הבדלים בין אוכלוסיות שונות בה. ישראל היא חברה מגוונת ביותר עם הבדלים משמעותיים בין איכות החיים של הציבור היהודי והציבור הערבי, וגם בין קבוצות שונות בתוכם. הציבור הערבי נמצא בעמדת נחיתות בביור בכלל הממדים שנמדדו: הוא סובל יותר מעוני, הוא משתתף פחות בשוק התעסוקה, וזוכה לרמות מופחתות של בריאות והשכלה. המגבלות הללו גם מחזקות זו את זו. כך לדוגמא שיעורי השכלה נמוכים יותר מקשים על מציאת עבודה רווחית והולמת. לעומת זאת, כשבוחנים את מצבם של האוכלוסייה החרדית בישראל – למרות שגם הם סובלים מרמות גבוהות של עוני ושיעורים נמוכים של השתתפות בשוק התעסוקה והשכלה, הם מדווחים בדרך כלל על שביעות רצון יותר מחייהם, ממצבם הכלכלי, וממצבם בדיור ובבריאות (ראו תרשים 3 ו-4).

תרשים 3 מדדי איכות חיים לפי קבוצות אוכלוסייה

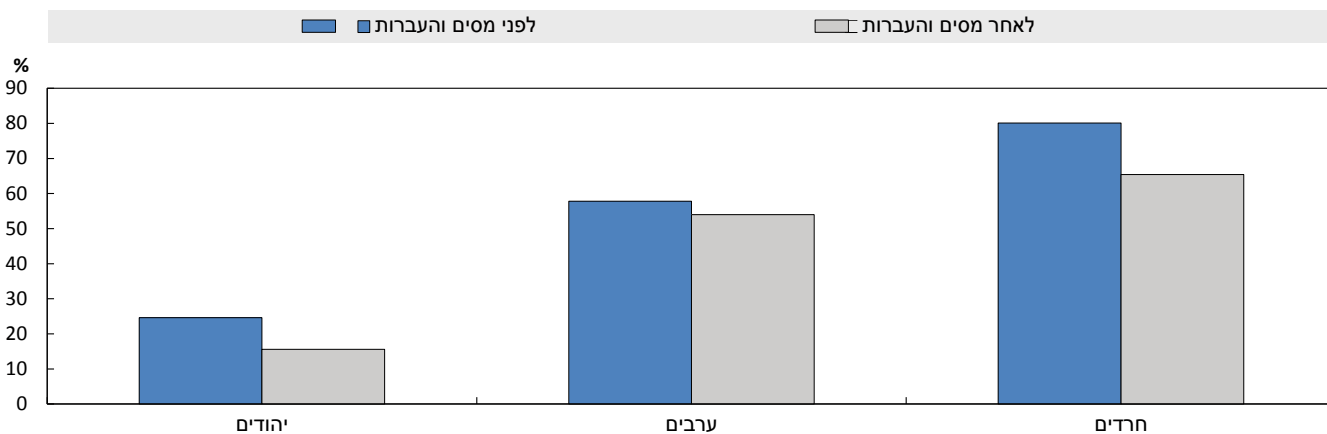


הערה: תרשים זה משווה את מדדי איכות החיים של חרדים וערבים בישראל ביחס ליהודים שאינם חרדים, באמצעות יחסי סטיות התקן שלהם. כלל המדדים עברו נורמליזציה כך שציונים גבוהים יותר משקפים תוצאות טובות יותר. המעגל הכחול הכהה במרכז התרשים מסמל את הממוצע של יהודים שאינם חרדים, בעוד הקו האפור והקו הכחול בהיר מסמלים את התוצאות של הציבור החרדי והציבור הערבי. הציון של ישראל הוא גבוה מהממוצע ב-OECD כאשר הקו הכחול נמצא מחוץ למעגל השחור.

מקור: הסקר החברתי של ישראל 2012.

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933293617>

תרשים 4 שיעורי העוני לפי קבוצת אוכלוסייה, לפני מסים והעברות (2012)



הערה: תדירות העוני מתייחסת לשיעור האנשים שחיים מתחת לקו העוני, שמוגדר כמחצית ההכנסה הכספית הזמינה החצינית. העברות ממשלה מוגבלות להעברות במוזמן, כלומר הן אינן כוללות העברות בשירותים כגון חינוך ובריאות. החישובים לגבי האוכלוסייה החרדית התבססו על שיטת גוטליב-קושניר (גוטליב וקושניר, 2009).

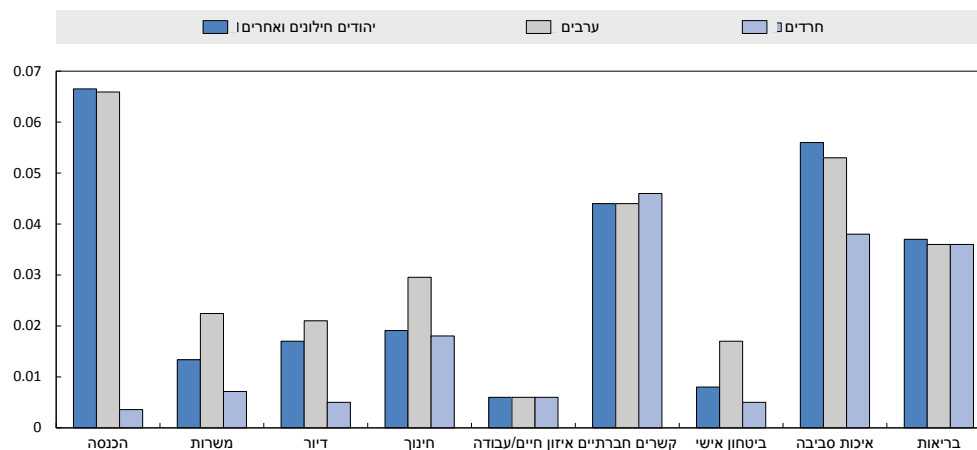
מקור: המוסד לביטוח לאומי 2012

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933293477>

קיים דמיון רב בין הגורמים שנתפסים מרכזיים לאיכות החיים בקרב ערבים ויהודים שאינם חרדים, אך ניכר שוני משמעותי בינם לבין האוכלוסייה החרדית.

ניתוח שהתבסס על הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מראה כי בציבור החרדי רווחות העדפות שונות. ממצא זה מרמז על האתגר בשיפור איכות החיים של הציבור החרדי מבחינת הכנסה, השכלה ותעסוקה כך שישתוו לרמתם הכללית בחברה הישראלית. לעומת זאת ההעדפות של הציבור הערבי בישראל דומות לאלו של היהודים שאינם חרדים, מה שמצביע על כך שבמידה ויטופלו הסיבות הכלכליות והחברתיות שמובילות לתוצאות נמוכות במדדי איכות החיים של הציבור הערבי - קיים פוטנציאל רב לשיפור איכות החיים הלאומית (ראו תרשים 5).

תרשים 5. המשקל היחסי שנתנו קבוצות אוכלוסייה שונות למימדי איכות החיים



הערה: בהתבסס על הערכות אקונומטריות של המשתנים העיקריים שמשפיעים על שביעות רצון מן החיים. לכלל הערכים של יהודים חילונים ואחרים יש משמעות סטטיסטית כאשר $p=1\%$ חוץ מאיזון חיים/עבודה שאינו משמעותי. חינוך, קשרים חברתיים, איכות סביבה ומעמד בריאותי משמעותיים בקרב חרדים כאשר $p=1\%$ ותעסוקה משמעותית כאשר $p=5\%$.

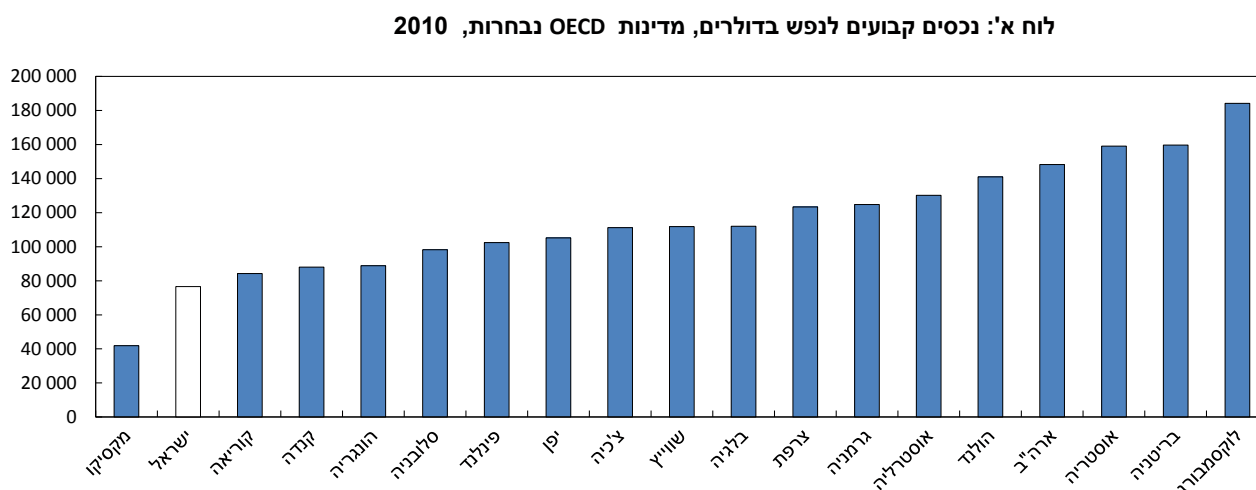
מקור: ניתוח OECD מתבסס על נתונים מהסקר החברתי של ישראל

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933293750>

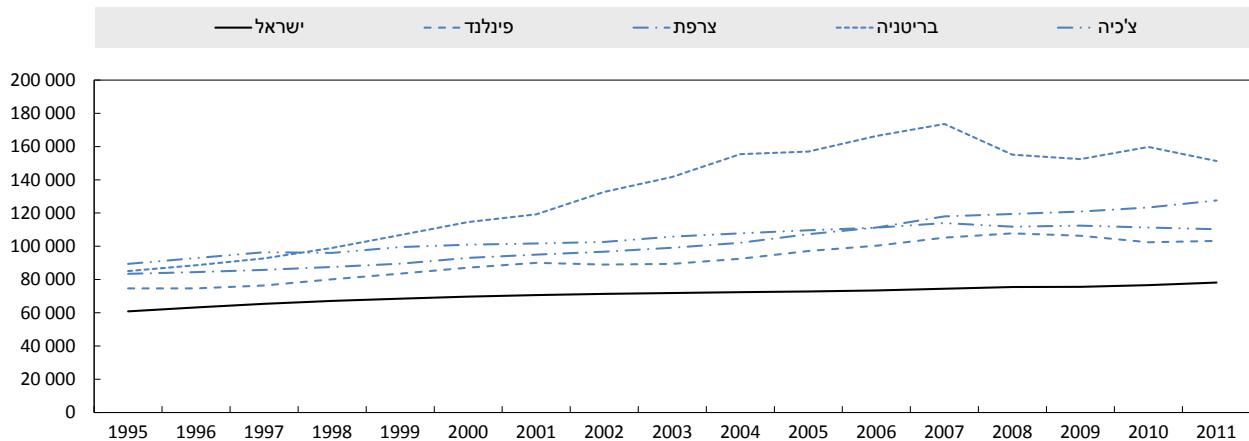
חוזקה של איכות החיים בישראל לאורך זמן תלוי בשימור משאבי הטבע במדינה, ובהון הכלכלי, החברתי והאנושי שלה.

בנוסף לבחינת איכות החיים כפי שהיא היום, חשוב לחשוב על רמת איכות החיים לאורך זמן. איכות החיים הנוכחית תלויה במשאבים הזמינים לחברה בישראל – משאבים כלכליים, אנושיים, משאבי טבע והון חברתי. למרות שמשאביה הכלכליים של ישראל מצומצמים ביחס למדינות אחרות ב-OECD, מעמדה משתפר עם השנים. לעומת מדינות אחרות בארגון, למשבר הכלכלי של 2008 הייתה השפעה מועטה על הייצור הכלכלי ועל הצמיחה בישראל (ראו תרשים 6).

תרשים 6. נכסים קבועים לנפש בישראל ובמדינות אחרות ב-OECD (בדולר, מחירי 2010)



לוח ב': נכסים קבועים לנפש בדולרים, מחירי 2010



הערה: נכסים קבועים המדד הישיר ביותר לערך נכסי ההון הכלכלי של מדינה, ומספקים אינדיקציה למשאבים החומריים הזמינים לתהליכי הייצור. נכסים קבועים לנפש מחושבים על בסיס סך כל ההשקעה בהון בעבר (כמו לדוגמא מבנים, מכונות וציוד) תוך התחשבות בפחת.

מקור: OECD, 2014

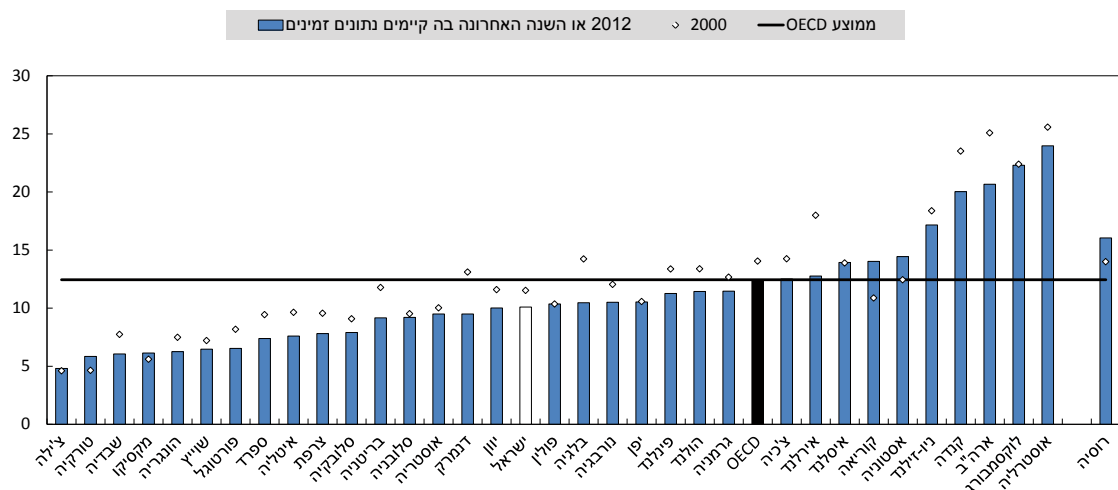
StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933293637>

רמת ההון האנושי בישראל, שנמדדת לפי רמת השכלה ושיעורי השתתפות בשוק התעסוקה, נמצאת באופן משמעותי מתחת לממוצע של ה-OECD. הסיבה לכך נעוצה בעיקר בהשתתפות המצומצמת של הציבור הערבי והציבור החרדי בשוק התעסוקה במדינה.

קשה לתאר תמונה ברורה של מצב משאבי הטבע של ישראל, ומהם ביצועיה ביחס למדינות אחרות בארגון עקב היעדר מידע זמין. בתחומים מסוימים בהם המידע קיים, כגון פליטות גזי חממה (ראו תרשים 7) וצריכת מים שפירים – מצבה של ישראל יחסית טוב.

מצב ההון החברתי בישראל הוא מעורב. נרשמו רמות יחסית גבוהות של אמון באחר במדינה (ראו תרשים 8). עם זאת, גם רמת השחיתות כפי שתופס אותה הציבור היא גבוהה. נתון זה חותר תחת אמון הציבור בממשלה, וצריך לעורר דאגה.

תרשים 7. פליטות גזי חממה מייצור מקומי (ק"ג פחמן דו חמצני לנפש באלפים)

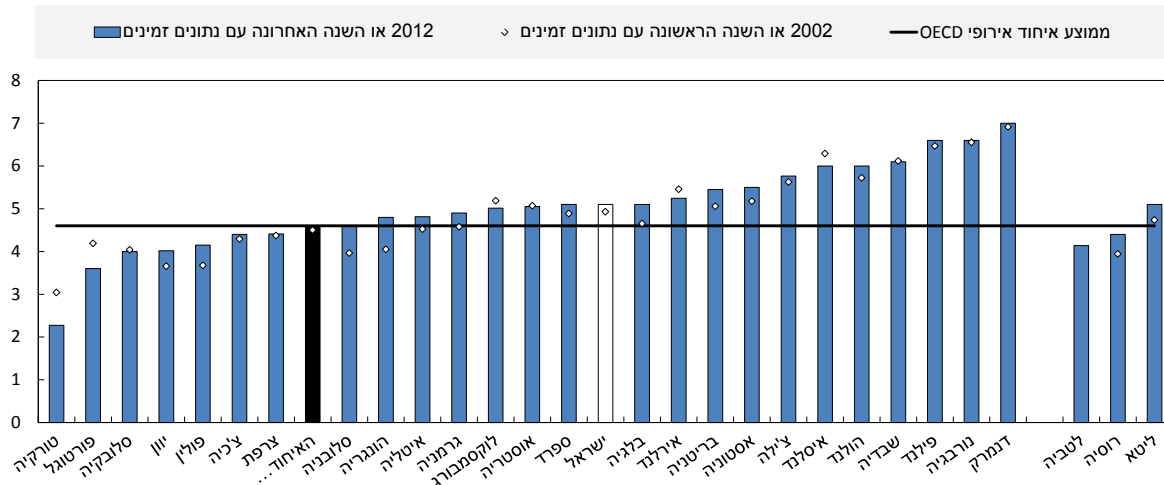


הערה: השנה האחרונה בה קיימים נתונים זמינים היא 2011 עבור ישראל וקוריאה, 2010 עבור מקסיקו, ו-2006 עבור צ'כיה. ממוצע ה-OECD מותאם ביחס לגודל האוכלוסייה בכל מדינה.

מקור: "פליטות גזי חממה לפי מקור פליטה", מאגר המידע של ה-OECD לסטטיסטיקה סביבתית, <http://dx.doi.org/10.1787/data-00594-en>

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933293695>

תרשים 8. רמת האמון באחר בישראל ובמדינות אירופאיות בין 2002-2012



הערה: השנה הראשונה בה קיימים נתונים זמינים היא 2004 עבור אסטוניה, איסלנד, סלובקיה וטורקיה, 2006 עבור רוסיה, ו-2010 עבור ליטא. השנה האחרונה בה קיימים נתונים זמינים היא 2004 עבור לוקסמבורג, 2006 עבור אוסטריה, 2008 עבור טורקיה, ו-2010 עבור יוון. מידע על לטביה זמין רק ל-2008.

מקור: הסקר החברתי של אירופה, www.europeansocialsurvey.org

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933293717>

בישראל קיים בסיס מוצק של מידע סטטיסטי למדידת איכות החיים

הניתוח בדו"ח מתבסס על מערכת איתנה של איסוף מידע סטטיסטי בנוגע למגוון מימדים של איכות חיים. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה אוספת מידע בטווח רחב של תחומים שקשורים לאיכות החיים במדינה, וחלקים גדולים ממנו מפורסמים בפורמט דומה לזה שנדרש לצורך ניטור איכות החיים הנוכחית בהשוואה מקומית ובין-לאומית. עם זאת ישנם מספר פערים במדידת הקיימות בישראל, במיוחד בתחום משאבי הטבע, וקשה לבצע השוואות בין-לאומיות או לבחון את השינוי לאורך זמן ביחס למשאבים אחרים במדינה. זהו תחום בו ישראל יכולה לתפוס עמדת הובלה משמעותית במידה ותזהה ותאסוף מידע על מדדים חדשים ורלוונטיים להערכת איכות החיים, החוסן והקיימות בה, ובמידה ויוקצו ללשכה המרכזית לסטטיסטיקה המשאבים הנדרשים לשם כך.



מחלקת הסטטיסטיקה של ה-OECD
פריז, ינואר 2016

www.oecd.org/measuringprogress
wellbeing@oecd.org